

Ina GALOUZA

Modele semantico-structurale ale replicii de acceptare

I.G. – doctorandă,
Departamentul Limba
Română, Lingvistică
Generală și Limbi Clasice,
Facultatea de Litere, U.S.M.

A publicat o serie de
articole în reviste de profil:
*Valorile plânsului în replicile
de refuz și acceptare* (2011),
*Adverbul în structurile
replicilor de refuz și acceptare*
(2013) ș.a. Domenii
principale de interes:
semantica, frazeologia,
lingvistica textului, știința
comunicării, cultivarea
limbii etc.

O clasificare presupune, în general, categorisirea, repartizarea pe grupe sau pe clase a unor fenomene, lucruri. În acest articol intenționăm să analizăm mijloacele de comunicare ce redau acceptarea și funcționarea acestora în plan semantic. Acceptarea nu se rezumă doar la a spune simplu „da”, aceasta nu este unica variantă de a accepta ceva. Acceptarea poate prelua diferite forme semantice, ascunzându-se uneori chiar în spatele unui refuz. Scriitorii și dramaturgii recurg la astfel de interpretări echivoce pentru a crea un efect stilistic impresionant.

Procesul de comunicare presupune interacțiunea reciprocă a vorbitorilor, fiecare persoană fiind capabilă de a transmite și recepționa o serie de mesaje pe diverse registre. Mesajele sunt percepute și înțelese de receptor, în funcție de caracterul, de așteptările și de zonele lui de intoleranță, înainte de a da (transmite) răspunsul sau reacția la mesajul primit.

Interpretarea unui set discursiv depinde, în mare măsură, de poziția pe care o ocupă comunicanții în interiorul secvenței conversaționale. Un enunț de tipul *bună ziua* e o formă de salut atunci când deschide o conversație și proiectează o acțiune pe care interlocutorul este invitat s-o efectueze, dar desemnează și o formă de răspuns la salut atunci când apare în replică la primul enunț. În felul acesta, ac-

tele de limbaj sunt analizate în virtutea apartenenței lor la perechea de enunțuri.

Perechile de adiacență reprezintă „o tehnică de selectare a emițătorului” [3, p.29]. Aceste perechi sunt grupuri de două enunțuri consecutive, produse de emițători, diferite, ordonate ca succesiune de părți și structurate în așa fel încât prima replică cere, în mod necesar, anumite replici următoare (de exemplu, *salut – salut, întrebare – răspuns, ofertă – acceptare / refuz, invitație – acceptare / refuz* etc.) Acțiunea desemnată în primul enunț proiectează o reacție corespunzătoare din partea destinatarului. Selectarea unei perechi adiacente depinde, în esență, de contextul conversațional, de emoția receptorului. Reacția emotivă, de cele mai multe ori, ce se caracterizează prin „semn (emoții pozitive sau negative), prin influență asupra comportamentului și activității (stimulatoare sau inhibitoare), intensitate (profundimea emoțiilor și mărimea modificărilor fiziologice), durata fluxului (scurtă sau lungă), obiectivitate (gradul de conștientizare și de legătură cu motivul)” [10, p. 13]. În articolul de față ne propunem să urmărim clasificarea replicii de acceptare și funcționarea acesteia în plan semantic.

A accepta sau nu? Aceasta ar fi întrebarea pe care și-o pun majoritatea oamenilor în situațiile în care li se oferă ceva sau sunt invitați să meargă undeva. De ce ne este greu uneori să acceptăm sau să refuzăm, în timp ce altădată o facem cu ușurință? Omul e o ființă cugetătoare și toate perspectivele sale le prevede din start, asemenea unei partide de șah în care fiecare pas prevestește altul.

Conform Dicționarului Explicativ, *a accepta* înseamnă: „a fi de acord cu..., a primi să..., a suporta, a tolera” [1, p. 13]; „a primi ceva ce ți se oferă, a deveni posesorul unui obiect, a permite participarea cuiva la ceva, a fi de acord cu ceva, a avea o atitudine pozitivă față de ceva” [12, p. 585]; „a primi cu dorință, a fi în stare de a deține ceva aplicat sau adăugat, a suferi fără protest sau reacție, a recunoaște ca adevărat, a crede, a se face receptiv la ceva, a fi de acord sau a avea obligația” [4, p. 7]; „a consimți să...” [6, p. 8]; „a spune «da» la o ofertă, invitație etc., a primi ceva (pe cineva) ca adecvat sau corespunzător, a fi de acord sau a susține pe cineva, a admite, a trata ceva / pe cineva ca binevenit” [5, p. 7].

A răspunde „da” este cea mai simplă formă de a accepta. A. Dârul, I. Ețcu, T. Cotelniceanu, în îndrumarul de conversație rus-român, propun

o serie de răspunsuri-acceptări la invitație, ofertă ș.a. Acestea sunt următoarele: *întocmai așa, cu siguranță, la sigur, fără nicio îndoială, neapărat, negreșit, numaidecât, indiscutabil, incontestabil, nu încapă îndoială, de acord, nu sunt împotriva, aveți dreptate, e drept, e just, foarte bine, desigur, se poate, pozitiv, vă rog, cu plăcere, bineînțeles ș.a.* [9, p. 33].

Aderarea, asentimentul la replica partenerului se exprimă, în primul rând, prin mijloacele de afirmație obișnuite: adverbul „da” sau substitutul lui în limbajul familiar și popular, întâlnit frecvent la copii, „Îhî”: „Andrei, 7 ani (Despre casetofon): Ia-l!

– Doina, 6 ani: Îhî...” [8, p. 115].

De obicei, copiii simt nevoia să întărească această afirmație prin diverse mijloace, fie strict fonice – prin intonație sau prin lungirea vocalei (**daa!**), fie, îndeosebi, la copiii mai mari, prin repetarea afirmației (**da, da**), fie printr-un adaus oarecare (o motivare) și, în special, prin adăugarea unui lexem de accentuare. Afirmarea sau adeziunea la replica partenerului se mai face însă, preponderent la copiii mai mari, și prin diverse alte mijloace lexicale, în general „mai expresive și mai puternice decât **da**” [2, p. 47]. Astfel, copiii înțeleg că zâmbetul lor ar transmite mesajul că sunt mulțumiți.

În procesul analizei faptelor de limbă, am stabilit următoarele modele semantico-structurale ale replicii de acceptare.

A. Stabilirea consensului. Consensul într-o discuție înseamnă o participare activă la actul comunicării. În dialogul dintre doi îndrăgostiți, consensul nu poate lipsi: Afirm. + N(voc.) + Pron.(nom.) + Expr. verb.

– Sandule, noi la nimeni rău n-am făcut? Și dacă soarta ne-a împins la drum și drumul ne-a unit, cine poate să aibă ceva cu noi?

– *Da, Jenico, tu ai dreptate și eu sunt de acord cu părerile tale* (Al. Usatiuc-Bulgăr).

D. Ioneț, în culegerea de nuvele *O vânătoare ciudată*, prezintă schimbul de replici dintre o fetiță și un băiat. Acesta, la început, ezită, dar, în final, este de acord cu propunerea fetei: Interj.+Interj.

– Ce-ar fi ca tu să-mi scrii socotelile la aritmetică, iar eu citesc povestea. La urmă, eu îți povestesc și am scăpat de treabă. A stat Vasile o clipă, să se dumerească, apoi a fost de consens: *Ei, hai!..* (D. Ioneț).

În alt exemplu, consensul e simplu: Expr. verb.

– Dar ce-ai zice să ne așezăm câteva clipe aici, pe terasă?

– Sunt *de consens!* (M. Marian)

Această formulă se poate completa: V(ind.) + Expr. verb. + Pron.(ac.)

– Ioanide e un om eminent, un exemplar neobișnuit, nu-i așa?

– *Sunt de consens cu dumneata* (G. Călinescu).

Aici se manifestă solidaritatea în afirmațiile interlocutorului.

Serviescu, un personaj al comediei lui V. Alecsandri, este de acord să-și citească versurile pentru Millo, renumitul regizor teatral: Adj.+N(voc.)

Millo: Nu ați avea bunătatea să-mi recitați versurile?

Serviescu: *Bucuros, dle director...* nu am nimica a vă refuza. Ascultați... (V. Alecsandri).

Pentru a sugera consensul și acceptarea, este esențială locuțiunea „a avea dreptate”. De exemplu, M. Ștefănescu o folosește în romanul său în următorul enunț, constituit din: Loc. verb.(ind.)+Adv.

Bădia: În freamătul de azi al lumii, nu mai ajunge ca teatrul să fie doar izvorul plăcerilor nevinovate... pentru că prea s-a umplut paharul.

Tânărul: *Dreptate sigur că aveți* (M. Ștefănescu).

Tânărul este de acord cu afirmația bătrânului actor că valorile moderne s-au schimbat, iar arta autentică nu se mai prețuiește.

B. Susținerea spuselor interlocutorului. O susținere e sugestivă în cazul în care oamenii manifestă empatie față de interlocutor, având „atitudine favorabilă față de o cauză etc.; a sprijini, a apăra” [1, p. 920]. În romanul *Desculț* de Z. Stancu, oamenii aderă la afirmația unei persoane, potrivit căreia ei ar trebui să se răscoale împotriva nedreptăților: Adv.

– Nu ne lăsăm mai prejos decât ăștia din Mândra...

– *Așa*. Chiar așa... (Z. Stancu).

Sultana își susține bărbatul când acesta dorește să se sfătuiască cu ea, susținerea deseori fiind însoțită și de gestul specific, de exemplu strângerea mâinii:

Ioniță: Vreau și eu o dată să mă sfătuiesc cu nevasta, să-i povestesc o supărare.

Sultana: *Mă rog dumitale* (L. Demetrius).

C. Încuviințarea. A încuviința înseamnă a da voie, a permite realizarea unui anumit lucru. Iustin, un personaj al lui M. Daneliuc, încuviințează să dea autografe trecătorilor: Adv.

- Îmi puteți da un autograf?
- *Sigur*, încuviință Iustin (M. Daneliuc).

La M. Sadoveanu încuviințarea reprezintă forma cea mai frecventă a acceptării. Marenne încuviințează plecarea grăbită, pentru a ajunge cât mai curând la palat: Expr. impers.+Adv.

- Ajungem la vreme în astă seară.
- *E bine așa* (M. Sadoveanu).

Expr. impers.

- Domnia sa are nevoie să-ți ceară un sfat.
- *Se poate*, încuviință Donie, cu inimă curată (M. Sadoveanu).

D. Supunerea. În accepțiunea militară ordinele nu se discută, ci se execută. Acest principiu este preluat și în viața cotidiană de către unii oameni care preferă să manipuleze pe cineva. Poruncile acestor persoane sunt acceptate de ceilalți, care nu au voință să protesteze: V (ind. Oblic.) / V (ind.)

- Du-te și adă alt ulcior, dar să fie din butoiul cel din fund, care voi ziceți că-i „al președintelui”. Fuga marș!
- *Înțeles! Mă supun*. Of, păcatele mele cele grele! (P. Cărare).

Deși manifestă nedorință, cârciumarul se supune și aduce un vin din cele mai bune.

Asistenta medicală îl informează pe medic că l-a căutat iubita lui. Acesta se supune insistențelor ei de a o suna imediat: V (ind.)

- Dle Efim, sunteți căutat cu insistență, iar Lilia mi-a poruncit să vă gălesc din pământ și să-i telefonați urgent.
- *Am înțeles!* Se supune el voios (N. Ursu).

A fi supus unui domn dovedește calitatea de prețuit într-un palat domnesc, iar boierii care respectau acest principiu căpătau agrementul domnitorului. D. Matcovschi demonstrează acest fapt în următoarele replici:

VI(ind.)+Conj.(precum)+V2(ind.)

Ion Vodă: În cortul meu să pună un leagăn te-ngrijește... / Condu pe ei încolo pe prunc și pe măicuță..

Jeremie: *Voi face precum zice Măria Voastră* (D. Matcovschi).

E. Permisivitatea. Permisivitatea se cere de la cineva pentru a realiza anumite acțiuni ce nu depind de voința proprie, așteptând, în final, acordul celui care permite.

La aceeași întrebare (prin coincidență) adresată de către anumite persoane, pentru a li se permite retragerea, se utilizează propoziții imperative. Aceste răspunsuri sunt următoarele:

1. Adv.+Pron.(dat.)+Expr. verb.

– Bine. *Acum îți dau voie* să mergi acasă (Al. Usatiuc-Bulgăr).

2. V(imper.) Cerchez: *Du-te* (Al. Mirodan).

3. V(ind.)+V(conj.)

– *Poți să te duci, puiule! Sigur! Se poate să te refuz pe tine?* (L. Rebreanu).

4. Afirm.+Cuvânt incident+V(ind.)+Adj.

– *Da, bineînțeles, sunteți liber...* (M. Marian).

5. Adv.+N(voc.)+Pron.(dat.)+Expr.verb.

Teofil Augustinovici: *Astăzi, Nae, îți dau voie* (D. Matcovschi).

F. Alte forme ale acceptării:

1. **Oferta** prin folosirea cuvântului „poftim”:

Zamfira: D-ta ești, Her Franț? Dă-mi brațul să sui scările.

Franț: *Poftim* pe cel din stânga că-i din partea inimii (V. Alecsandri).

2. **Împăcarea:** Pron.(ac.)+V(ind.)+N(voc.)+Fraz.

Nae: Millo!.. Mă iertați, dacă am fost cam iute mai adinioarea...

Millo: *Vă iert, domnule, din toată inima* (V. Alecsandri).

V(ind.)/¹ Neg.+V(ind.)+Prep.(pentru)+Pron. inter./²

Dudula: O! Excusez, madame! (Îi sărută mâna).

Safta: *Mă rog/¹ n-aveți pentru ce!* /² (G. M. Zamfirescu).

3. **Promisiunea:** Adv.(bine)+Neg.+V(ind.)+Adv(mai)+adv.(deloc)

– De ce nu te lași de băutură?

– *Bine, dragă, n-am să mai beau deloc. Am terminat și cu asta, îți promit* (M. Daneliuc).

V(ind.)

Urlea: De ce nu vii și pe la noi o dată? Că ești singur?

Alexandru: Am să vin, zău că am să vin... (P. Everac).

– Dacă te întreb ceva, îmi răspunzi sincer?

– *Promit!* (N. Popa).

4. **Recunoștința:** Pron.(ac.)+V(ind.)+Loc.adv.

– Te însoțesc pe orice cale, rugându-te să primești tovarășia mea.

– *O primesc cu recunoștință, că o prețuiesc și o știu fără interes* (M. Sadoveanu).

5. **Asigurarea:** Fraz. (imper.)

– Să nu spui la nimeni că scriu poezii.

– *N-ai nicio grijă!* (M. Sadoveanu).

6. **Consimțământul:** V(conj.)+Pron.(ac.)+Adv.

– Să-l luăm și pe Felix cu trăsura! strigă Otilia.

– *Să-l luăm, firește, de ce nu? consimți* Pascalopol cu amabilitate, deși puțin contrariat (G. Călinescu).

7. **Porunca:** Conj.(dar)+Adv.

– Să mai bem o cafea.

– *Dar repede!* porunci colonelul să nu ne-apuce ziua... (M. Eliade).

V(conj.)+Adj.+V(conj.)

– Măria ta, mai multă lume, muieri, bătrâni, copii bat la porțile cetății să intre, au auzit că Măria Ta ești aici și vor să-ți vorbească.

– *Să fie lăsați să intre!* (N. Dabija).

8. **Asentimentul:** Adv.+V(ind.)

– Ce-a fost, a fost, morții din groapă nu se mai scoală. Să venerăm și să avem ochii ațintiți spre noua generație care se ridică.

– Cuvinte înțelepte! *Drept ai grăit!* aprobă părintele (G. Călinescu).

9. **Binecuvântarea,** printr-o propoziție optativă:

– Vreau să mă pregătesc sufletește, ca să devin creștin adevărat, nu așa numai de formă.

– Să-ți ajute Dumnezeu! aprobă părintele (G. Călinescu).

10. Recunoașterea unui fapt: Adv.

– Sperai să nu fi fost acasă, nu-i așa?

– *Exact*, așa am sperat, recunosc fără să vrea unchiul Alfons (M. Marian).

11. Accentuarea (afirmației interlocutorului): V(ind.)

– Ești deci în stare a mă înțelege și poți să mă compătăimești!

– Pot! întări abatele (M. Sadoveanu).

12. Concesia, însoțită deseori și de gestul ridicării mâinilor: V(ind.)+Pron. nehot.

– Opăritule, spune cine mă-ta te-a trimis? Cine? Adică taci, gâgă? Atunci te vedem cum ai să taci fără limba cea spurcată?

– Spun!... *spun tot!*... Nu trebuie... (A. Busuioc).

Poftim+V(imper.)+Pron.(ac.)

– Te arestez și te pun la zdup, canalie ce ești!

– *Poftim, arestați-mă.* Acesta-i visul meu din urmă, cum a spus poetul (P. Cărare).

13. Resemnarea: Adv.+Conj.(dacă)+Neg.+Constr. impers.+Adv.

Valter: Dacă te crezi irezistibil, s-o chemăm pe Mioara, să-i spunem fiecare c-o iubim și s-o rugăm să aleagă. De consens?

Ion (nenorocit): *Sigur, dacă nu se poate altfel!*... (Se remeștează) (G. M. Zamfirescu).

14. Confirmarea: Adv. afirmativ

– Mergi la poștă?

– *Da!* confirmă ea imediat (G. Ibrăileanu).

15. Încercarea: V(ind.)+Adj.+Conj.(cu)+Pron.(ac.)

Ștefaniu: Te rog să mergi la bal.

Madona: Bine, *fac ultima încercare cu tine* (G. M. Zamfirescu).

16. Jurământul: Adv.+Neg.+V(ind.)+V(ind.)

– Dacă-ți arăt locul ăla al meu, juri că nu spui la nimeni?

– *Bine, nu spun, jur* (E. Barbu).

17. Învoiala: Constr. impers.

– Măi Ignate, n-ai vrea să-mi duci tu desaga asta acasă?

– *Se poate*, bade Grigore, se învoi acela și-i luă desaga (G. Gheorghiu).

18. **Avertizarea, atenționarea:** Adv.+Conj.(dar) +Loc. verb.(ind.)

Marcela: Mă duc eu.

Cerchez: *Bine, dar ai grijă*, fii atent ce faci (Al. Mirodan).

19. **Admitere:** V(conj.)

– Încep să devin bătrân.

– Ce vorbești? protestă Indolenta, ești mai tânăr ca alții.

– *Să admitem*, dacă vrei tu, primi Pomponescu complimentul nu fără a fi măgulit (G. Călinescu).

„Pentru un compliment chiar dezacordul destinatarului cu vorbitorul nu înseamnă un eșec” [11, p. 179] al mesajului, am completa, iar „acceptarea complimentelor le arată celorlalți că cel care le acceptă are o bună imagine despre sine însuși. „Respingerea unui compliment este interpretată, de obicei, ca o respingere personală a celui care îl face” [7, p. 20].

20. **Protestul la prima replică negativă:** Adv.

– Nu iei ceaiul? Se răcește. Poate ai altceva de făcut?

– *Dimpotrivă*, protestă Nory (H. Papadat-Bengescu).

21. **Rugămintea:** Fraz.+Pron.(dat.)

– Vrei să-ți recitesc ceva din Coșbuc?

– *Fă-mi un bine!* (Al. Marinat).

22. **Scuza:** Interj. +Adj. nehot.+N(ac.)

Lavinia: Servim câte un aperitiv, da?!

Elena: *Vai, atâta deranj...* (servește) (A. Busuioc).

23. **Complimentul:** V(ind.) +Adj.

Toma: Liza, ia loc.

Liza: Mersi, ești foarte atent (A. Busuioc).

24. **Invitația:** V(conj.)

– Domnule Pomponescu vrea să te vadă, să vină la ceai.

– *Să poftescă*, cu plăcere! (G. Călinescu).

În urma investigației realizate, putem afirma că replica de acceptare, fiind parte componentă a perechii de adiacență, este cercetată într-o variantă posibilă de răspuns la prima replică, constituind un veritabil mijloc de comunicare. Acceptarea este expresia vie a interacțiunii verbale și are un rol dialogic, prin excelență.

Examinând terenul vast al fenomenului acceptării, ajungem la concluzia că această replică dispune de variate forme de expresie, ceea ce o face să se situeze printre replicile cele mai importante din comunicarea interpersonală.

Referințe bibliografice

1. *Dicționar enciclopedic ilustrat*, ediția a V-a, revizuită și actualizată, Cartier, Chișinău, 1999.
2. *Gramatica limbii române*, vol. II, București, 1953.
3. L. Ionescu-Ruxândoiu, *Narațiune și dialog în proza românească*, Editura Academiei, București, 1991.
4. *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*, eleventh edition, Merriam-Webster Incorporated, Springfield, Massachusetts, U.S.A., 2003.
5. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford, 1995.
6. Al. Palii, *Dicționar explicativ pentru toți*, Epigraf, Chișinău, 2000.
7. Barbara și Allan Pease, *Abilități de comunicare*, Curtea Veche Publishing, București, 2007.
8. T. Slama-Cazacu, *Dialogul la copii*, Editura Academiei, București, 1961.
9. А. Дырул, И. Ецко, *Русско-молдавский разговорник*, Кишинев, 1987.
10. Е. П. Ильин, *Эмоции и чувства*, Санкт-Петербург, Москва – Харьков – Минск, 2001.
11. О. С. Иссерс, *Речевая тактика комплимента в разговорной речи*, în *Речь города*. Тезисы докладов Всероссийской межвузовской научной Конференции, Омск, 1995.
12. С. И. Ожегов, *Словарь русского языка*, Советская энциклопедия, Москва, 1970.